

Diyarbakır'da Vurulan Leoparın (Parsın) ve Yaşam Alanlarının Araştırılması Raporu

Raporu hazırlayanlar: Dr. Hüseyin Ambarlı, Halim Diker ve Serhat Tigrel

Leopar (*Panthera pardus*), Türkiye'de nesli tehlike altında olan ve sayısı çok az olduğu tahmin edilen bir büyük kedigil türüdür. Leoparların, Türkiye'de yok olma sürecinden bir ölçüde kurtulabilmeleri yaklaşık 30 yıl kadar bir zaman almıştır ve tür 2000'li yıllardan itibaren yeniden görülmeye başlamıştır. Maalesef araştırmacıların, genelde bu hayvanları kaçak avcılar tarafından vurulup, derisi yüzüldükten sonra görme imkanları olmuştur. Son talihsiz olay Diyarbakır Çınar İlçesi Solmaz Köyü yakınlarında 3 Kasım 2013 tarihinde gerçekleşmiştir. Leopar vurulduğu haberinin duyulması sonrasında, olay ulusal basında 1974'de Ankara Beypazarı'ndaki olaya benzer başlıklarla televizyon haberlerinde ve gazetelerde yer almıştır. Bu haberler leoparı genel olarak bir canavar ve zararlı olarak göstermiştir. Örneğin "Leopar, koyunlarını otlatan çobana saldırmış ve yanındaki akrabası da bunu görünce leoparı vurduğunu" belirtmiştir. Oysa bu örnekte leoparın insana neden saldırdığına dair açıklamalar bulunmamaktadır. Halbuki leoparlar bizim coğrafyamızda insanlara genelde nedensiz olarak saldırmazlar. Dolayısıyla bu haber, yaban hayatıyla ilgilenen ve araştırma yapan insanlarca oldukça garip karşılanmıştır. Ayrıca leoparın ilk defa, yaşadığı tahmin edilen ve vurulma kayıtları gelen Bitlis, Şırnak ve Siirt gibi illerden daha batıda bir alanda, Diyarbakır'da vurulması araştırmacılar da merak uyandıran başka bir gelişmedir.

Fotoğraf 1: Leoparın vurulduğu yerin arazi yapısı

Haberdeki çelişkiler ve yeni bilgiye istinaden vurulma vakasını araştırmak için Türkiye'nin Anonim Memelileri grubu (www.tramem.org) ve Serhat Tigrel'in öncülüğünde bir ekip oluşturularak 8 Kasım 2013 günü Diyarbakır'a gidilmiştir. Olayda leopar saldırısına uğrayan ile vuran kişiler, resmi yetkililer, veterinerler ve köylüler ile iki gün boyunca görüşmeler yapılmış ve olayın gerçekleştiği araziye

gidilerek gözlemlerde bulunulmuştur. Olayla ilgili bakanlık yetkilisinin soruşturmasının halen devam ettiği bilgisi alınmış ancak rapor açıklandığı sırada leoparı vuran şahısa sadece idari para cezası kesildiği öğrenilmiştir. **Yapılan arazi çalışmaları ve görüşmeler sonucunda aşağıda belirttiğimiz durumlar tespit edilmiş ve leoparın korunabilmesiyle ilgili öneriler getirilmiştir:**

- Vurulan bireyin Anadolu leoparı mı yoksa İran leoparı mı olduğu tartışmasının bilimsel açıdan alttür kavramına dayalı olması ve bu tanımlamaların da muğlak olması nedeniyle Anadolu'da bir leoparın bulunmasının bu tartışmadan daha önemli olduğu düşünülmektedir. Bulunan leoparın mevcut durumda en büyük kaynak popülasyonu olan İran'daki ile bağlantılı olması çok büyük olasılıktır. Ama bu durum, Türkiye'de bulunan bir leoparın önemini azaltmaz.
- Arazi çalışmasında türe ait başka herhangi bir veriye, orada bir popülasyonun varlığına ya da vurulan bireyin orada uzun bir süredir yaşadığına dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. Fakat bu gözlemlerde, havanın oldukça yağmurlu olması ve bütün iz ve dışkıların da yıkanmış olmasının olumsuz etkisi söz konusudur. Yine köylülerle yaptığımız konuşmalarda, yakın bir zamanda evcil hayvanlarına yırtıcı hayvan saldırısı olmadığı belirtilmiştir.
- Hayvanın vurulduğu yer yaklaşık olarak 800 metre rakımda, eğimli ve kayalık bir yamaçtır. Etrafta irili ufaklı küçük mağaralar bulunmaktadır. Bu mağaralarda yapılan incelemelerde oklu kirpiye ait dışkı ve oklar bulunmuştur. Ancak leopara ait bir iz veya belirtece rastlanamamıştır.

Fotoğraf 2: Olayın gerçekleştiği alan ve kaya kovuğu

Olayın gerçekleştiği söylenen kaya kovuğu ve etrafında yapılan incelemelerde, leoparın buraya Mardin Mazıdağı tarafını kullanarak yaşadığı bilinen alanlardan gelebileceği, geçiş için uygun kayalık, seyrek meşelikli bir yapı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca alanın batısında Karacadağ volkanının tüflerinin oluşturduğu başka bir alan daha mevcuttur. Ancak bu alan da yakın zamanda bir leopar kaydı yoktur ve hayvanın buradan gelme olasılığı daha düşük olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle leoparın ana popülasyonunun Güneydoğu Anadolu'nun doğusunda bir alanda olduğu ve vurulduğu yere, buradan geldiği tahminleri daha fazla ağırlık kazanmaktadır.

- Alanda yapılan incelemeler ve yapılan görüşmeler neticesinde leoparın doğrudan bir saldırı gerçekleştirdiğine dair bir bulgu söz konusu değildir. Leoparın normalde gececil olması ve Anadolu coğrafyasında insanla çatışmaya girmek istemeyen bir tür olarak bilinmesi nedeniyle olayın arkasında bir kışkırtma veya yaralama vakası olduğu düşünülmektedir. Otopsi ve derinin yüzülmesi sırasında ortaya çıkan bir tabanca mermisi de olayda tek suçlanması gerekenin leopar olmadığını anlamak için önemli bir ipucudur. Otopsiye giren veteriner hekimler tarafından tam zamanı söylenemese de hayvanın öldürülmeden önce tabanca mermisi ile ayağından yaralandığı belirtilmiştir. Buna ait olduğu düşünülen boş kovan, arazi çalışması sırasında olay yerinde tarafımızdan bulunmuştur.
- Öldürme olayından önce leoparın insanlarla karşılaşması ve ayağından yaralanması söz konusudur. Bu nedenle ayağından yaralanan leoparın kovuğa girerek insanlardan gizlenmeye ve kendini korumaya çalıştığı düşünülmektedir. Ancak yaralanmış leoparın bulunduğu kovuğun yanına çobanlar daha sonra muhtemelen yerini bilerek gelmiştir. Bu esnada hayvanın rahatsız edilmesi veya rahatsız olması üzerine, Mahmut Kaplan ve kovuktan çıkan leopar arasında kısa süreli bir boğuşma gerçekleşmiştir. Olayın çok eğimli bir yerde olması sonucu leoparın ve Mahmut Kaplan'ın yuvarlanıp, iki farklı yana düştüğü söylenmiştir. Bu sırada kovuğun önünde bekleyen Kasım Kaplan, hayvanın tekrar saldıracağını düşünerek 9'lu msket fişegi ile leoparı, yakın mesafeden (5-10 metre) boyun bölgesinden vurmuş ve öldürmüştür.

Leoparın Korunmasıyla İlgili Öneriler

- Bu son olay da göstermiştir ki türün varlığı tespit edildikten sonra ne yapılacağı hakkında bir fikir birliği, eylem planı ya da strateji bulunmamaktadır. Önerimiz öncelikle türün alandaki varlığı ve nasıl korunabileceği ile ilgili gerekli bilgileri edinmek için yaban hayatı araştırmacılarından oluşan ekipler tarafından kapsamlı araştırmalar gerçekleştirilmesidir çünkü Türkiye'de leoparın yaşam alanlarının tespiti oldukça güç, vakit gerektiren ve yorucu bir işdir. Elde edilecek bulgular ışığında tür koruma eylem planı hazırlanması ve hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bunun için de ulusal ve uluslararası düzeyde bu konuda çalışmak için araştırmacıların bir araya gelmesi ve ortak bir çalışma platformu oluşturulması gerekmektedir.
- Leoparların doğal yaşam alanlarında rahatsız edilerek alanlarını terk etmesinin önlenmesi de yurdumuzda kalan son leoparların yok olmasını engelleyecektir. Bu sebeple leopar yaşam alanların tespit edilerek baskı oluşturabilecek insan faaliyetlerinin (örneğin otlatma, avcılık, mantar toplama vs. gibi) sonlandırılması gerekmektedir.
- **Güneydoğu'da leoparın yaşadığı artık bu son olayla da iyice ortaya çıkmıştır. Bir kez daha böyle bir olayla karşılaşmamak için bölge halkı acilen leoparlar hakkında bilgilendirilmelidir. Nedeniz bir şekilde insanlara saldırmayacağı, neslinin kritik düzeyde tehlike altında olduğu ve vurulmasının kesinlikle yasak olduğu halka anlatılmalıdır.**

Arazi çalışmasına katılanlar: Serhat Tigrel, Hüseyin Ambarlı, Halim Diker, Selim Kaya ve Arif Temel.